

Sporen van het heidendom

Door Kezlar

In de serie Sporen van het heidendom neem ik de lezer mee op een reis door een aantal heidense facetten van Europa en Nederland zoals we dat nu kennen. Er zijn genoeg sporen overgebleven van onze voorouders; in dit deel behandel ik de Salische Wet

Introductie

De Salische Wet dateert uit het begin van de 6e eeuw n.o.j. Deze wet is ook bekend onder haar Latijnse naam, de 'Lex Salica'. De precieze introductie is onbekend, deze is tussen 507-511 n.o.j. ingevoerd voor zover bekend.

De wet werd geïntroduceerd teneinde een meer algemene rechtsgang te bewerkstelligen in de door de Franken beheerste gebieden. De situatie voor introductie was namelijk die van een mondeling overgedragen rechtsgang. De Germaanse rechtsgang zoals die ook bekend is uit onze streken, viel daar onder. Die rechtsgang ging uit van het personaliteitsbeginsel – iedere Germaan viel onder de rechtsgang van zijn eigen stam, niet die van het gebied waarop hij zich op dat moment bevond. Zo kon het dus voorkomen dat bijvoorbeeld een Fries op Frankisch gebied iets had gestolen, maar hij niet door de Franken werd berecht. De Friezen zelf oordeelden over de diefstal. De situatie werd er niet overzichtelijker door na de Grote Volksverhuizing, welke op gang kwam na het verval van het Romeinse rijk.

Overzicht Frankische bewegingen aan het begin van de Grote Volksverhuizing

Na de val van het Westelijke Romeinse Rijk verschoven de gebieden van verschillende volkeren. De Salische Franken verenigden zich met de Ripuarische Franken en trokken richting het zuiden, al dan niet onder druk van de Saksische stammen die hun oude territoria innamen.

Het verbond van de twee groepen bleek succesvol; rond het jaar 500 hadden ze grote delen van de Lage Landen en het huidige Frankrijk onder controle. Zij werden verenigd onder koning Clovis, uit het Merovingische koningshuis. Deze Clovis staat aan de wieg van de Salische wet. Zijn rijk omvatte naast Franken ook veel andere stammen en een eenduidige rechtspraak was nodig om e.e.a. bestuurbaar te houden.

De Wet

De Salische Wet wordt als redelijk "vrij" van Romeinse invloed beschouwd. Dit canon geeft een bijzonder inzicht in de oude gewoonten van de Germanen rond de tijd van introductie. Hieronder zal ik de wet wat uitdiepen.

De meeste onderwerpen van de wet gaan over diefstal, moord, erfenissen en zo verder. De doodstraf (door ophanging) werd maar in drie gevallen gegeven: bij verkrachting, als men de vrouw van zijn vader trouwde en als men zonder aanleiding een moord pleegde. Overige straffen bestonden voornamelijk uit geldboeten. Hieronder een aantal van deze boeten.

- Het stelen van een geit, 3 solidi
- Het stelen van meer dan drie geiten, 15 solidi
- Het stelen van een bijenkorf, 45 solidi
- Het stelen van een big van binnen een eerste of tweede omheining, 3 solidi
- Het stelen van 25 varkens van een groep van 25 varkens, 62 ½ solidi
- Het stelen van 25 varkens van een groep van meer dan 25 varkens, 35 solidi
- Het stelen van een paard van de koning, 90 solidi
- Het vermoorden van een slaaf, 15/25 solidi
- Het vermoorden van een slaaf van de koning, 30/50 solidi
- Iemand (zonder bewijs) beschuldigen van hekserij, 87 ½ solidi
- Het vernielen van een grafmonument, 30 solidi
- Het slaan van een vrije man, 15 solidi
- Het slaan van een vrije vrouw, 45 solidi
- Een Frank die een Romein vastbindt, 15 solidi
- Een Romein die een Frank vastbindt, 30 solidi
- Iemand (zonder bewijs) beschuldigen van lafheid, 3 solidi
- Iemand (zonder bewijs) beschuldigen van prostitutie, 45 solidi

(Bron: <http://www.dirkcannaerts.be/klassiek/cultuur/De%20Salische%20Wet.pdf>)

Zo zien we dat er behoorlijke straffen staan op het slaan van een vrije vrouw, het stelen van een bijenkorf en het tot worst draaien van een koninklijk paard. Ook slaven moesten als bezit zijnde worden vergoed aan de eigenaar. Indien je niet kon betalen werd je als tegemoetkoming als slaaf aan de benadeelden gegeven. Een permanente taakstraf, zagezegd.

In beginsel mochten alleen slachtoffers en hun familie een aanklacht bij de graaf van het gebied indienen. Er was geen openbaar aanklager zoals we die nu kennen. De graaf oordeelde echter niet zelf. Dit deed een zevenkoppige jury, aan wiens uitspraak de graaf moest vasthouden. Indien deze geen uitspraak konden geven kwam het bij de Koning terecht. Deze gaf dan een oordeel over de zaak.

De genoemde zaken kwamen voort uit de rechtspraak van de stammen als geheel; een christelijke rechtbank of iets dergelijks bestond niet in de gebieden, daar deze nog niet geheel gekerstend waren; sommige kerkelijke bronnen bombarderen iedereen tot christen vanaf de Romeinen, maar pas ten tijde van Karel de Grote zien we de christelijke invloeden langzamerhand echt de Lage Landen binnensluipen. Deze wet is mijns inziens een mooi stukje overgeleverde heidense ethiek. Clovis was dan wel gedoopt volgens bronnen, maar of hij nou zo'n devoot christen was laat ik in het midden.

De Salische Wet in het moderne Europa

Zoals gezegd overleefden delen van de wet het Frankische Rijk. Na de dood van Karel de Grote (814) versnipperde zijn Rijk, verdeeld over zijn zonen. De Salische Wet gebood dat, en zo verviel het oude rijk in meerdere delen. Door erfopvolging en onderlinge ruzies versnipperde het oude Frankische Rijk. Dit hield pas op toen de Karolingers uit beeld waren, politiek gezien. De wet zelf kreeg rond de Honderdjarige Oorlog een opleving toen de troon van Frankrijk onder druk kwam te staan door het overlijden van de drie broers Lodewijk X (1316), daarna Filips V (1322) en tenslotte Karel IV (1 februari 1328). De ruzie om de troon was de aanleiding voor de Honderjarige Oorlog en de Fransen haalden de Salische Wet tevoorschijn om hun aanspraak te verdedigen. Na de oorlog werd het de hoeksteen van het Franse hof en dat had weer zijn invloed op andere Europese hofhoudingen.

Gedurende de eeuwen erna bleef de Salische Wet van kracht in tal van landen. Niet meer als wet voor moord en dergelijke, maar wel als wet omtrent troonopvolging en dergelijke. We zien dan ook meerdere verschuivingen van gebieden, waaronder ons kikkerlandje. Een leuk voorbeeld van de Salische Wet in toepassing is bijvoorbeeld de personele unie tussen Nederland en het Groothertogdom Luxemburg; toen Willem III overleed, is die verbroken door de Luxemburgers met beroep op de Salische Wet, welke voorzag in een mannelijke troonopvolger. Wilhelmina was een vrouw, en dus uitgesloten van opvolging. In 1890 was het einde oefening voor de unie.

De wet is ondertussen bezig in vergetelheid te raken. In Nederland is de opvolging al lang ook door vrouwen te vervullen. België was vrij laat met het afschaffen, in 1991. De Denen stemden in 2009 met een referendum voor afschaffing, echter is het een formaliteit omdat ze nog mannelijke troonopvolging genieten. In Spanje geldt de wet nog deels; alleen als een troonopvolger geen mannelijke erfgenamen heeft, mag een vrouw op de troon.

Een apart verhaal is Japan; dat nam de Salische wet op in de troonopvolging in 1889; de wet overleefde WO2 en werd in 1947 wederom bekrachtigd. Zo zien we een oude Germaanse wet terug aan de andere kant van de aardbol!

Kortom, in de moderne wereld zien we de Salische Wet nog bestaan, al dan wel sluimerend. Een herinnering aan een heidens verleden.

Bronnen:

<http://www.dirkcannaerts.be/klassiek/cultuur/De%20Salische%20Wet.pdf>

http://nl.wikipedia.org/wiki/Salische_Wet

Blok, D.P. (1979): De Franken in Nederland, ISBN 9022837394